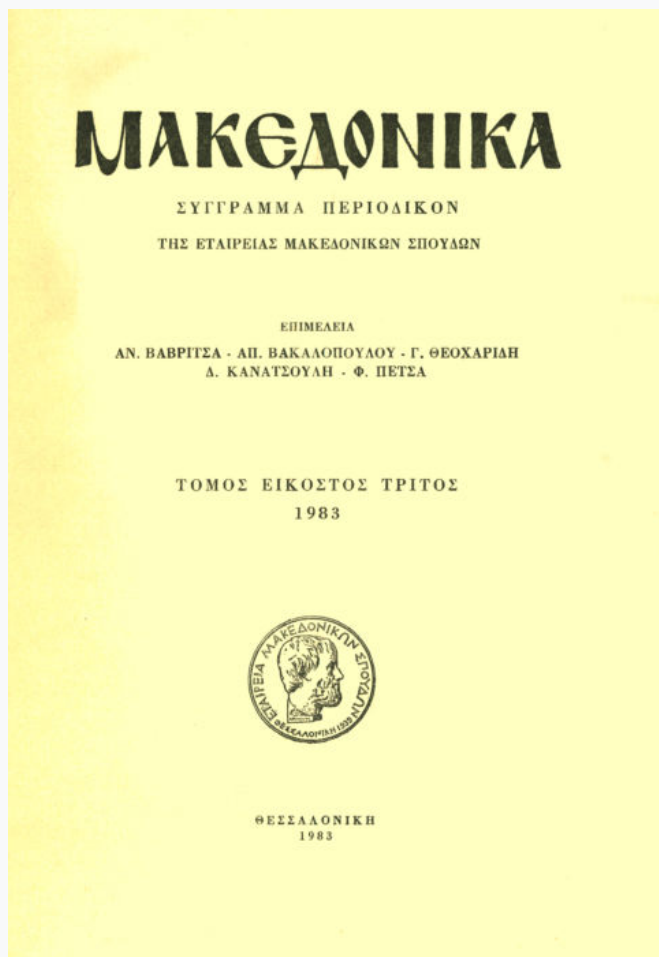

Μακεδονικά

Τόμ. 23, Αρ. 1 (1983)

Το μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας

Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

doi: [10.12681/makedonika.346](https://doi.org/10.12681/makedonika.346)

Copyright © 2014, Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γλαβίνας Α. Α. (1983). Το μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας. *Μακεδονικά*, 23(1), 361–366.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.346>

ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΙΝΙΤΖΑΣ

Δυο χιλιόμετρα στα νότια του χωριού Αγκαθιά Βεροίας βρίσκεται το ανδρικό μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφινίτζας, που υπάγεται σήμερα στη Μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης.

Το τοπωνύμιο Σφινίτζα (Σφίντζα, Σφήνιτζα, Σφήνιτσα, Σφήνισσα, Σφήντζα) πιθανόν να προέρχεται από τις σλαβικές λέξεις σφεντήτσα, που σημαίνει εικόνα (τόπος με εικόνα=μοναστήρι) ή σφήνια, που σημαίνει γουρούνι (τόπος που τρέφονταν γουρούνια)¹.

Πότε κτίστηκε το μοναστήρι αυτό δε μας είναι γνωστό. Η πρώτη μαρτυρία που έχουμε ανάγεται στα τέλη του 18ου αιώνα² και είναι ένα γράμμα του επισκόπου Κίτρους Ζαχαρία προς τον επίσκοπο Καμπανίας Θεόφιλο. Το γράμμα αυτό περιέχεται στον κώδικα 66 (φ. 85α-86α) του μοναστηριού των Βλατάδων Θεσσαλονίκης³.

Και αθίς τήν ὑμέτεραν Πανιερότητα ἀδελφικῶς ἀσπασζόμενος προσκυνῶ. ὁ τὸ παρὸν ἐπιφέρων Ἱερομόναχος κὺρ Κοσμάς ἐπιστατεῖ ἐν ἀάμπτων μοναστήριον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, κείμενον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μου· ὅπερ ὃν καὶ ὑπὸ χρόνος ἐπακοσίων γποσίων, κινδυνεύει ἀπολέσαι, καὶ ἅπερ ἔχει χοράφιον. ὅθεν ὡς γνωστὸν καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν αὐτῆς χριστιανῶν, θάρρει ἀδελφικῶ παρακαλῶ τὴν σεβαστὴν μοι αὐτῆς πανιερότητα νὰ δεχθῇ εὐμενῶς, καὶ νὰ δώσῃ αὐτῷ ἄδειαν περιελθεῖν εἰς τὰ χωρὶα της, καὶ ψάλλειν ἁγιασμούς, χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας· ἥς γενομένης, ἔχω σκοπὸν νὰ πωλήσω, καὶ μερικὰ ζῶα, ὅπου ἔχει, διὰ νὰ τὸ ἀπαλλάξω τῶν ἀλβανητικῶν χειρῶν. δὲν ἀμφιβάλλω λοιπόν, ὅτι ἐμοὶ χαριζομένη, παρέξει ἄδειαν τῷ εἰρημένῳ πατρί Κοσμῷ, καὶ πάντως ἔξει τοὺς μισθοὺς ἔντε τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρὰ θεοῦ, παρ' οὗ καὶ τὰ ἔτη αὐτῆς εἰεν πλεῖστα καὶ παναίτια.

τῆς ὑμετέρας σεβαστῆς μοι πανιερότητος ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῦ ἀδελφὸς καὶ εἰς τοὺς ὀρισμοὺς προθυ(μος). ὁ Κύ(τρον)ς Ζαχαρίας. τῷ πανιερωτάτῳ σοφωτάτῳ τε, καὶ θεοπροβλήτῳ ἁγίῳ Καμπανίας κυρίῳ κυρίῳ θεοφίλῳ, τῷ σεβαστῷ μοι ἀδελφῷ ἀσπασίως εἰς Βεζύροιν.

1. Για την ετυμολογία του τοπωνύμιου αυτού ιδεῖς Γιώργου Χ. Χιονοῖδη, Σύνομη ιστορία του χριστιανισμοῦ στην περιοχή της Βερόιας, Βέροια 1961, 59-60· πρβλ. καὶ Αποστολὸν Μ. Τζαφεροπούλου, Τουριστικὸς οδηγὸς Ημαθίας. Βέροια, Νάουσα-Αλεξάνδρεια-Περίγωρα, Θεσσαλονίκη 1969, 178.

2. Πρβλ. Σ., Σφήν(ι)τσα ἢ Σφήνισσα, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ» Παύλου Δρανδάκη, τ. 22, σ. 664β, ὅπου αναφέρεται ὅτι τὸ μοναστήρι ιδρύθηκε κατὰ τα μέσα του 19^{ου} αἰῶνα.

3. Για τον κώδικα καὶ για τὸ Θεόφιλο Καμπανίας ιδεῖς Αποστολὸν Α.Θ. Γλαβίνα, Ἐγκύκλιος τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης υπὲρ βοηθείας τῆς ιερὰς μονῆς Εικοσιφοινίσσης, «Μακεδονικά» 21 (1981) 351-352, 356, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.

Το γράμμα αυτό πρέπει να γράφτηκε στην αρχή της τελευταίας δεκαετίας του 18ου αιώνα, γιατί είναι γνωστό ότι ο Βελβενδιώτης (από το Βελβενδό) λόγιος Ζαχαρίας, που έγραψε το γράμμα, εκλέχτηκε επίσκοπος Κίτρους το Νοέμβριο του 1791 κατά το Σταυράκη Αριστάρχη Βήη¹, ενώ ο αποδέκτης του, λόγιος επίσης επίσκοπος Καμπανίας Θεόφιλος, πέθανε στα μέσα της ίδιας δεκαετίας.

Περίληψη του γράμματος αυτού έχουμε από το Σωφρόνιο Ευστρατιάδη, ο οποίος δέχεται ότι ο Ζαχαρίας διαδέχτηκε τον Ιγνάτιο και ο Κοσμάς το Ζαχαρία στην Επισκοπή Κίτρους². Η σειρά όμως αυτή (Ιγνάτιος, Ζαχαρίας, Κοσμάς) δεν είναι ορθή. Η σωστή σειρά είναι Κοσμάς, Ιγνάτιος, Ζαχαρίας. Ο Σταυράκης Αριστάρχης Βήης δεν αναφέρει τον Κοσμά. Ο εκδότης του επισκοπικού καταλόγου του Αριστάρχη Βήη αναφέρει πριν από τον Ιγνάτιο κάποιο Κωνστάντιο (1784)³, προφανώς όμως θα πρέπει να παρεμβάλουμε ανάμεσα στον Κωνστάντιο (1784) και τον Ιγνάτιο (1791) τον Κοσμά, εκτός αν ταυτίσουμε τον Κωνστάντιο με τον Κοσμά και δεχτούμε ότι ο Κωνστάντιος είναι λανθασμένη ανάγνωση του Κοσμάς⁴.

Για τον ιερομόναχο Κοσμά, τον ηγούμενο του μοναστηριού του Αγίου Αθανασίου, δεν έχουμε πληροφορίες. Στην πρόθεση του μοναστηριού, που είναι του 1830, ύστερα από τα ονόματα των αρχιερέων—*νεοφύτου, γερασίου, νεοφύτου, γεηγορίου των αρχιερέων*—αναγράφονται τα ονόματα των ιερομονάχων—*κοσμά, ανανίου, νικοδήμου, αγαπίου, χαρλάμπους, αρσενίου, γερασίου, νικηφόρου, διονυσίου των ιερομονάχων*. Εάν ο Κοσμάς της πρόθεσης αυτής είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Κοσμά του πιο πάνω γράμματος, πιθανώς αυτή η ταύτιση να αποτελεί μια ένδειξη ότι το μοναστήρι κτίστηκε στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα και πρώτος ηγούμενος χρημάτισε ο Κοσμάς. Από μια λειψανοθήκη, που βρίσκεται ακόμη στο μοναστήρι, φαίνεται ότι το 1814 ηγούμενος ήταν κάποιος Κοσμάς.

Ανάμεσα στα ονόματα των ιερομονάχων της πρόθεσης αναγράφεται και ο Νικηφόρος. Νικηφόρο είχε για πνευματικό του ο οπλαρχηγός του Ολύμπου Διαμαντής Νικολάου. Ο Νικόλαος Κασμούλης στα Απομνημονεύματά του αναφέρει: *Ένας άσκητης (ιερομόναχος) Νικηφόρος όνομαζόμενος της μονής Σφινίτζης, εις τόν όποϊον εξωμολογείτο ό Διαμαντής, και τόν πίστευεν, τόν παρήγγειλεν νά μή κάμψι κανέν κίνημα τόν χειμώνα, παρά κατά τόν 'Ιούλιον (διά) νά ασφαλισθή πρώτον ό λαός*⁵. Από την εξέλιξη των γεγονότων

1. Εμμανουήλ Ι. Κωνσταντινίδου, Ανέκδοτος επισκοπικός κατάλογος Κίτρους, «Τιμητικόν Αφιέρωμα εις τον Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν επί τη 25ετηρίδι της Αρχιερατείας του», Αθήναι 1980, 228, 230.

2. Σωφρόνιος Ευστρατιάδου, Ο Καμπανίας Θεόφιλος ο εξ Ιωαννίνων, «Ηπειρωτικά Χρονικά» 2 (1927) 262. Για δυο άλλα γράμματα του Ζαχαρία, που περιέχονται στον ίδιο κώδικα 66 των Βλατάδων, ιδέ τις σ. 82 και 262 (πρβλ. και τη σ. 253) της μελέτης του Σωφρονίου.

3. Εμμανουήλ Ι. Κωνσταντινίδου, Ανέκδοτος επισκοπικός κατάλογος Κίτρους, ό.π., 228, 230.

4. Πρβλ. Αποστόλου Αθ. Γλαβίνα, Αρχιερείς Κασσανδρείας, «Μακεδονικά» 22(1982)245-246. Με αυτά πρέπει να συμπληρωθεί και ο επισκοπικός κατάλόγός μου, Αποστόλου Αθ. Γλαβίνα, Επίσκοποι Κίτρους κατά την τουρκοκρατίαν επί τη βάσει των πηγών, «Μακεδονικά» 18 (1978) 82, όπου ο λόγος και για το Ζαχαρία.

5. Νικόλαος Κ. Κασμούλης, Ενθυμήματα στρατιωτικά της επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833. Προτάσσεται ιστορία του αρματολισμού. Εισαγωγή και σημειώσεις υπό Γιάννη Βλαχογιάννη, τ. 1, Αθήναι 1940, 188 και υποσ. 4^ο πρβλ. Γιώργου Χ. Χιονίδη, Σύντομη ιστορία του χριστιανισμού, ό.π., 60.

στην περιοχή του Ολύμπου είναι βέβαιο ότι η προτροπή του Νικηφόρου δεν εισακούστηκε, γιατί η επανάσταση στην περιοχή αυτή άρχισε στις 8 Μαρτίου 1822, όταν ο Κασομούλης και ο Διαμαντής, όπως και ο σπλαρχηγός του Ολύμπου Ντίμιτς, προσέβαλλαν με μικρή δύναμη 300 ανδρών να καταλάβουν την οχυρή θέση του Κολινδρού, στο βορειοανατολικό τμήμα των Πιερίων¹. Έτσι όσα αναφέρουν οι Χιονίδης «φαίνεται, λοιπόν, πως οι καλόγεροι του αγίου Αθανασίου έλαβαν μέρος στην επανάσταση βοηθώντας τον Διαμαντή κ.τ.λ. και γι' αυτό είναι μάλλον βέβαιο, πως κήκε το 1822, όπως και τ' άλλων»², Τζαφερόπουλος «είναι μάλλον βέβαιο ότι το παλιό μοναστήρι καταστράφηκε από τους Τούρκους κατά την επανάσταση του 1822»³ και Κοκκίνης «το μοναστήρι καταστράφηκε το Εικοσιένω»⁴, χρειάζονται αποδείξεις.

Από το 1830 χρονολογείται η πρόθεση του μοναστηριού, που έγινε με έξοδα του ηγούμενου Νικηφόρου: *δρα εξόδου του πανοσιστατου και σοφού μουσικολογιότατου κεπατέρου υμών καθύ ηγούμενου κυρίου κληρ νικηφόρου ιερομόναχου της αυτής μονής του αγίου αθανασίου-1830- κούλες η αγιε ηκόνες κεκτήριον εισωτηρίαν τόν...*

Φαίνεται ότι η διοίκηση του μοναστηριού από το Νικηφόρο δεν ήταν η ενδεειγμένη, γι' αυτό τον Αύγουστο του 1839 ο πατριάρχης Γρηγόριος Στ' με γράμμα του όριζε τον ηγούμενο του Αγίου Παύλου στο Άγιον Όρος Στέφανο να διδάξει στο Νικηφόρο το κοινοβιακό πολίτευμα. Το γράμμα του πατριάρχη προς το Στέφανο, από το Αρχείο του μοναστηριού του Αγίου Παύλου, έχει ως εξής:

† Γρηγόριος έλέω θεού αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης και οίκου-μεινίκος πατριάρχης

† Οσιώτατε Άρχιμανδρίτα, και ήγουμενε τού έν τῷ άγιωνόμῳ ὄρει τού ἹΑθανος κειμένου ιεροῦ και σεβασμίου ήμετέρου πατριαρχικού και σταυροπηγιακού Κοινοβίου μοναστηρίου τού αγίου παύλου, τέκνον έν Κ(υρί)ῳ άγαπητόν τῆς ήμῶν μετριότητος κύριε Στέφανε, χάρις εἴη σου τῇ οσιότητι, και ειρήνη παρά θ(εο)ῦ.

Ό τῇ παρουσάν επιδιδούς σοι κύριε Νικηφόρε, ήγουμενος τού έν τῇ επισκοπῇ Κόντρους ιεροῦ ήμῶν σταυροπηγίου τού αγίου ἹΑθανασίου τῆς Σφίνιτζας, μετακληθείς επίτιδες εἰς βασιλεύουσαν, και εμφανισθείς τῇ ἐκκλησίᾳ, και ξετασθείς παρ' αὐτῆς περὶ τού τρόπου τού μοναδικῷ πολιτεύματός του, ἐπειδή ἐκ τῶν ἀπολογιῶν του, και ἐξ ἄλλων πληροφοριῶν, ἀνεφάνη ἑλλιπίς, και εἰς οὐδέν εἶδος ἀσκήσεως βάσαι ἔχων, και χρῆζων ὁδηγίας, ἐνεκρίθη συνοδικῶς, διὰ νά ἔλθῃ εἰς τὸ ιερὸν τοῦτο μοναστήριον, και ὦν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου, νά γυμνασθῇ εἰς ἐν εἶδος μοναδικῷ πολιτεύματος, ὅπερ ἂν ήθελεν ἐγκρίνῃ μόνος.

Εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς ἐκκλησίας ἔκλινε μετὰ προθυμίας τὸν ἀδελφά, και ἰδοὺ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὸ ἐκεῖ μοναστήριον, και τὴν διενθέτησιν τῆς ὑποθεσεώς του έν ἡγῆτῇ προθεσμίᾳ ἐρχεται εἰς τὸ κοινόβιον τοῦτο, διὰ νά λάβῃ τὰς ὁδηγίας σου.

Όθεν γράφοντες διὰ τῆς παρουσίας πατριαρχικῆς ήμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελλόμεθα, πρεσβύμενοι τὴν οσιότητά σου, ὅπως, ἅμα ἐλθόντα εἰς τὰ αὐτόσε, δεχθῆς μετὰ πάσης χαρᾶς

1. Β α σ. Σ φ υ ρ ό ε ρ α, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (Εκδοτική Αθηνών), τ. ΙΒ', Αθήναι 1975, 233.

2. Γ ι ώ ρ γ ο υ Χ. Χ ι ο ν ί δ η, Σύνομη ιστορία του χριστιανισμού, ό.π., 60.

3. Α π ο σ τ ό λ ο υ Μ. Τ ζ α φ ε ρ ο π ο ύ λ ο υ, Τουριστικός οδηγός Ημαθίας, ό.π., 176.

4. Σ π ύ ρ ο υ Κ ο κ κ ί ν η, Τα Μοναστήρια της Ελλάδος. Οδηγός-Ιστορία-Θησαυροί-Βιβλιογραφία με παράρτημα δεκαπέντε κειμένων και στατιστικών πινάκων, Αθήνα 1976, 49.

καὶ ἀγάπης ἀδελφικῆς, καὶ ἔχον παρὰ σεαυτῶ, καὶ ἐξετάζων τὰ κατ' αὐτόν, καθ' ἣν ἔχεις ἱκανότητα, ἀποπληρώσης τὰς ἐλλείψεις του, καὶ γυμνάσης εἰς ἐν εἶδος ἀσκήσεως, τὸ ὁποῖον μόνος ἤθελεν ἐγκρίνειν, ὥστε γυμνασθεὶς οὗτος, μήτε ἑαυτόν, μήτε ἄλλους βλάβῃ ψυχικῶς, προξενῶν προσέτι καὶ σκάνδαλον τῷ χριστιανῶν πληρώματι.

Εἴη δὲ ἡ τοῦ θ(εο)ῦ χάρις μετὰ τῆς δαιότητός σου:—
αὐλθ'. Ἀγούστον κα'.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χ(ριστ)ῷ εὐχέτης (ὑπογραφή)¹.

Τον Ιούλιο του 1846 εκδόθηκε η «μετρίότης» για το Νικηφόρο από τον πατριάρχη Ἀνθίμο. Η μετρίοτητα αυτή σώζεται στο μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου, όπου σώζονται και αρκετά (πάνω από δέκα) τουρκικά έγγραφα κυρίως του 19ου αιώνα. Ἄλλα από αυτά είναι μεταφρασμένα στα ελληνικά και άλλων δίνεται μόνο περίληψη στα ελληνικά. Τέλος, από τη βιβλιοθήκη του μοναστηρίου απέμειναν ορισμένα πράγματα². Συστηματική μελέτη, που σε μένα στάθηκε αδύνατη, των τουρκικών εγγράφων, των ενθυμήσεων τῶν διαφόρων λειψανοθηκῶν του μοναστηρίου και των άλλων ενθυμήσεων των βιβλίων³, θά πλουτίσει κάπως τις γνώσεις μας και θα δια φωτίσει μερικές πτυχές της ιστορίας του ιεροῦ αὐτοῦ καθιδρύματος.

Το μοναστήρι ανακαινίστηκε τον Ἀπρίλιο του 1873, ὅπως φαίνεται από την υπέρθυρη επιγραφή που σώζεται στην εἰσοδο του κυριακοῦ και την επιγραφή της πύλης εἰσόδου του τειχους που περιβάλλει τὸ μοναστήρι⁴. Το κτίριο πάλι ανακαινίστηκε τὸ 1900 σύμφωνα με επιγραφή που σώζεται ἀκόμη.

Στις ἀρχές του αἰῶνα μας, στη διάρκεια του μακεδονικοῦ ἀγῶνα, ὁ Ἕλληνας στρατιωτικός καπετὰν Ἀκρίτας (Κωνσταντῖνος Μαζαράκης-Αἰνιάν), συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ Σοχινὸ (ἀπὸ τὸ Σοχό Θεσσαλονίκης) επιθεωρητὴ σχολείων Βαγγέλη Παπαζαχαρία, ἦρθε στο μοναστήρι και προσπάθησε να δημιουργήσει σ' αὐτὸ ἀποθήκη ὀπλων και πολεμοφοδίων, χωρὶς ὅμως ἐπιτυχία, γιατί ο ηγούμενος του μοναστηρίου φοβήθηκε και δεν ἐπέτρεψε να πραγματοποιηθεῖ ὁ στόχος αὐτός. Οχτὼ χρόνια ἀργότερα, στις 17 Οκτωβρίου 1912, ὁ ἐλληνικός στρατὸς κατέλαβε και τὸ μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου. Ὁ Κωνσταντῖνος Μαζαράκης-Αἰνιάν στα Απομνημονεύματά του περιγράφει τὴν πρώτη ἐπίσκεψή του στο μοναστήρι (Δεκέμβριος 1904), καθώς και τὴ δεύτερη τὸ 1912. Στη δεύτερη αὐτὴ

1. Περίληψη του γράμματος ἀπὸ τὸν Κρίτωνα Χρυσόχοϊδη, Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Παύλου. Κατάλογος του ἀρχείου, «Σύμμεικτα» 4 (1981) 55. Το ἴδιο γράμμα στις ἀρχές του αἰῶνα μας εἶδε και ὁ ἀρχιμ. Κ α λ λ ί ν ι κ ο ς Δ ε λ ι κ ἰ ὶ ὶ ν η ς, Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι του Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεποφυλακίου σωζομένων ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἀθῶ μονῶν (1630-1863). Καταρτισθεὶς κελεύσει τῆς Α.Θ.Π., του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ του Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902, 49, στον κώδικα ΙΘ', σ. 155, στο Οικουμενικὸ Πατριαρχεῖο, δε διάβασε ὅμως σωστὰ τὸ μοναστήρι και ἔτσι ὁ Νικηφόρος ἀπὸ ηγούμενος του Αγίου Αθανασίου τῆς Σφίνιτζας ἐγινε ηγούμενος τῆς Εἰκοσιφοίνισσας του Παγγαίου: «Γράμμα τῷ Κοινοβίῳ τῇ Ἀγίῳ Παύλου Στεφάνῳ, ἵνα διδάξῃ τῷ στελλομένῳ ἡγούμενῳ τῆς Εἰκοσιφοίνισσης Νικηφόρῳ τὸ Κοινοβιακὸν πολίτευμα. 1839. Ἀγούστῳ. (Κώδ. ΙΘ' 155)».

2. Πρβλ. Ἀποστόλου Π. Τζαφεροπούλου, Τουριστικὸς ὁδηγὸς Ἡμαθίας, ὁ.π., 177.

3. Πρβλ. Γιώργου Χ. Χιονίδη, Σύντομη ἱστορία του χριστιανισμοῦ, ὁ.π., 60.

4. Πρβλ. Ἀποστόλου Μ. Τζαφεροπούλου, Τουριστικὸς ὁδηγὸς Ἡμαθίας, ὁ.π., 176· Σπύρου Κοκκίνη, Τὰ Μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος, ὁ.π., 49.

επίσκεψή του, που εσήμαινε και την απελευθέρωση της περιοχής, ο καπετάν Ακρίτας συνάντησε τον ηγούμενο του μοναστηριού, τον ίδιο ηγούμενο που το 1904 αρνήθηκε να τον βοηθήσει για να καταστήσει το μοναστήρι αποθήκη πολεμικού υλικού. Αξίζει, νομίζω, να παραθεσω εδώ ολόκληρο το κείμενο από τις αναμνήσεις του καπετάν Ακρίτα:

‘Όλγας ημέρας βραδύτερον, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1901, ἀποφασίζω νὰ ἐξέλθω καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὸ Προξενεῖον, ὅπου εὐρισκόμην, καὶ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Μονήν Σφινίτζης, κειμένην παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ‘Αλιάκμονος, εἰς τὰς ὑπωρεῖας τῶν παραφυάδων τοῦ ‘Ολύμπου, ἵνα τὴν καταστήσωμεν ἀποθήκην ὅπλων καὶ πολεμοφοδίων. Τὰ βουνὰ γύρω χιονισμένα. Ἐφόρεσα δερματίνην ἐνδυμασίαν καὶ πήρα καὶ ἓνα κνημητικὸ ὅπλο μαζί με τὸν Βαγγέλην Παπαζαχαρίαν, κνηγὸν ἐκ τοῦ Σωχοῦ (μοῦ τὸν εὐόστησεν ὁ ἀδελφός μου, δῆθεν ἐπιθεωρητὴς σχολείων).

Θὰ ἐπερνούσαμεν ὅλο τὸ Ρουμλούκι, ὅπου θὰ συνηγτώμεθα εἰς τι χωρίον μὲ τὸν γνωστὸν ἱατρὸν Ἀντωνάκη, εὐφρόεστατον Πηλιορίτην ἐγκατεστημένον ἐκεῖ, φίλιτον δὲ τῶν Τούρκων τσιφλικούχων καὶ ἰδίως τοῦ Ραχμῆ Μπέη. Ἐκειθεν ἐλάβομεν πληροφορίας καί, ἀφοῦ ἐκοιμήθημεν εἰς τὸ χωρίον, ἐτραβήξαμεν μόνοι διὰ τὸ μοναστήρι. ‘Όλα ἦσαν ἄσπρα ἀπὸ τὸ χιόνι. Φυσικὰ οὔτε μίαν βολὴν δὲν ἐρρίζαμεν, ἂν καὶ ἐβλέπαμεν πολλὰ πουλιὰ εἰς τὸν ὁρόμον. Τέλος ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Μοήν, ὕψηλὰ εἰς στενόν, ὅπου ἡ διάβασις ἀπὸ Κατερίνης πρὸς Ρουμλούκι διὰ τῶν ὁρέων.

Συνήντησα τὸν γέροντα ἡγούμενον καὶ ὠμιλήσαμεν διὰ πολλὰ ζητήματα. Μετὰ τὸ φαγητόν, κατὰ τὸ βράδυ, ἤρχισα νὰ τοῦ ἐξηγῶ τὰ τῆς παρασκευῆς μας διὰ τὸν ἀντιβουλγαρικὸν ἀγῶνα καὶ ἂν θὰ ἐδόχeto νὰ κάμωμεν τὸ μοναστήρι τὸν, ποῦ κανεὶς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποπτευθῇ, ἀποθήκην πυρομαχικῶν καὶ ἐφοδίων διὰ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα ποῦ θὰ ἐσχηματίζαμεν. Μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν ὁ τρόμος τὸν. Ἐσχώθη κατακόκκινος, διαμαρτυρούμενος ὅτι θὰ βάλλω φωτιά εἰς τὸ μοναστήρι. Μόνον ποῦ δὲν μὲ ἐξεδίωξε, καὶ ἦταν μεσάνυχτα. Ἀλλὰ τὰ ξημερώματα, χωρὶς νὰ χωρετήσω κανέναν ἐφεύραμεν ὁρμαῖοι μέσα εἰς τὸ χιόνι μὲ τὸν Βαγγέλην, ποῦ ἐφοβεῖτο νὰ μὴ μᾶς προδώσῃ ὁ γέροντας εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐπέρασαν χρόνια καὶ ἦλθε ὁ πόλεμος τοῦ 1912. Ἦμουν ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Προσκόπων τῆς VII Μεραρχίας εἰς τὰ Στενὰ τῆς Πέτρας, παρὰ τὴν Κατερίνην-‘Ολυμπον. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Κατερίνης ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῇ ἐνὸς τάγματος Εὐζωνικοῦ καὶ τῶν Προσκόπων, ἵνα βαδίσωμεν διὰ τῶν Στενῶν τῆς Μοῆς Σφινίτζης πρὸς τὸν ‘Αλιάκμονα. Ἦμουν περιχαρὴς διότι θὰ ἐβλεπα ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια τὰ ἴδια μέρη, ποῦ πέρασα ὡς ἀντάρτης. Ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸ μοναστήρι καὶ ἔτρεξα ἀμέσως μέσα νὰ ρωτήσω, ἂν ἔξῃ ὁ γερο ἡγούμενος. Πράγματι μοῦ παρουσιάζεται ἓνας γέρον ἐνενηκοντοετής μὲ κάτασπρην γενειάδα. Ἀνεγνώρισα τὸν παλαιὸν μου φίλον καὶ ἤρχισα νὰ τοῦ διηγούμαι τὰ παλαιά. ‘Θυμᾶσαι ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια ἓνα νέο κληρικό, ποῦ ἦλθε νὰ σὲ παρακαλέσῃ νὰ κάμῃς τὸ μοναστήρι σου ἀποθήκην ὅπλων διὰ τοὺς ἀντάρτας καὶ τὸν ἔδιωξες; Ἐγὼ ἤμουν». Σχεδὸν πέφτει εἰς τὰ γόνατα καὶ μὲ φιλεῖ. «Συγχώρησέ με, παιδάκι μου, ποῦ νὰ τὸ φανταζόμουν ὅτι ἦσουν ἀξιωματικός, τότε ποῦ μᾶς κατεδίωκον οἱ Τούρκοι καὶ ποῦ νὰ φαντασθῶ, ὅτι τόσον γρηγορὰ θὰ ἔρχονταν καὶ γιὰ μᾶς ἡ ἐλευθερία. Εὐλογημένοι νὰ εἴστε», καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Απὸ τὸ 1923 μέχρι τὸ 1930 λειτουργήσε στο μοναστήρι ὀρφανοτροφεῖο ἀρρένων ὁ ‘Όλυμπος» με τὴν ἐπίβλεψη ἀγγλικῶν σωματοεῖου³.

1. Κ(ωνσταντίνου) Ι(ωάννου) Μ(αζαράκη-Αἰνιادی), Ο Μακεδονικὸς Ἀγὼν (Αναμνήσεις), Θεσσαλονίκη 1963, 30-31. Πρβλ. Γ(ιὼργος) Χ(ιονίδης), Σύντομη ἱστορία τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ.π., 60.

2. Σ., Σφην(ι)τσα ἡ Σφηνίσσα, «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Εγκυκλοπαίδειᾷ» Παύλου Δραν-

Μετά το 1950 ανακαινίστηκαν αρκετά οικοδομήματα του μοναστηριού με τη φροντίδα όλων των αρμοδίων και ιδιαίτερα του ηγουμένου Σπυρίδωνος¹ και την προσπάθεια αυτή συμπλήρωσε ο ηγούμενος Θεόφιλος Μαυρομάνος. Το 1968 ανακαινίστηκε το καθολικό του μοναστηριού² και έγιναν προσπάθειες να αξιοποιηθεί η κτηματική του περιουσία—τα χωράφια του μοναστηριού ενοικιάζονται από τους κατοίκους του γειτονικού χωριού Αγκαθιά—οι προσπάθειες όμως αυτές δύσκολα μπορούν να καρποφορήσουν αφού το μοναστήρι σήμερα δε διαθέτει ηγούμενο. Εκτάκτως μόνο ορισμένες Κυριακές έρχεται ιερέας για να τελήσει τη θεία λειτουργία στο μοναστήρι, το οποίο αυτή τη στιγμή έχει ένα μόνο μοναχό γέροντα.

Ο ναός του μοναστηριού είναι αφιερωμένος στο Μέγα Αθανάσιο και πανηγυρίζει στις 2 Μαΐου αλλά και τις 14 Σεπτεμβρίου. Τώρα το μοναστήρι υπάγεται στη Μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης. Από το παλιό μοναστήρι σώζονται το τέμπλο, το δεσποτικό, που *επεχρυσώθη δι' εξόδων προηγούμενου Χρυσάνθου 1914*, καθώς και τα δυο εικονοστάσια, όλα ξυλόγλυπτα αρκετά καλής τέχνης³. Πολύ σωστά γράφτηκε ότι στον καιρό του Κολινδρινού Παπαχρύσανθου το μοναστήρι γνώρισε τη μεγαλύτερη προκοπή, χάρη και στη συνδρομή των Κολινδρινών, που το ενίσχυσαν με κάθε τρόπο⁴.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Πριν από μερικά χρόνια, κατά τη διάρκεια επιγραφικής και τοπογραφικής έρευνας στην κοιλάδα του Στρυμόνα, ανακάλυψα στο σημ. χωριό Χρυσός (Τοπόλιανη)—περίπου 10 χλμ. ανατολικά της πόλης των Σερρών—μια ανέκδοτη ενεπίγραφη πλάκα εντοιχισμένη πλάι στην είσοδο ενός εγκαταλειμμένου παλιού σπιτιού που χρησιμοποιείται σήμερα από τον ιδιοκτήτη του σαν αποθήκη. Η πλάκα είναι από υπόλευκο μεσόκοκκο κρυσταλλικό μάρμαρο, το οποίο είναι φανερό ότι εξορύχτηκε από το γειτονικό λατομείο του αρχαίου «Μονοίκου» (κοντά στο σημ. χωριό 'Άγιο Πνεύμα)⁵. Δυστηχώς η πλάκα είναι σπασμένη και δε φαίνονται πουθενά στους τοίχους του σπιτιού εντοιχισμένα τα υπόλοιπα κομμάτια της, πράγμα που σημαίνει ότι είχε βρεθεί πιθανώς σπασμένη στον τόπο απ' όπου έγινε η λιθαγωγία. Από την πλάκα λείπουν βασικά δυο κομμάτια: ένα μικρό κομμάτι από

δάκη, τ. 22, σ. 664β. Περισσότερα ιδέξ Νίκου Αδαλόγλου, Το χρονικό των Ολυμπίων. Αφιέρωμα, Θεσσαλονίκη 1978.

1. Γιώργου Χ. Χιονίδη, Σύνομη ιστορία του χριστιανισμού, ό.π., 60.

2. Αποστόλου Μ. Τζαφεροπούλου, Τουριστικός οδηγός Ημαθίας, ό.π., 176· πρβλ. Σπύρου Κοκκίνη, Τα Μοναστήρια της Ελλάδος, ό.π., 49.

3. Αποστόλου Μ. Τζαφεροπούλου, Τουριστικός οδηγός Ημαθίας, ό.π., 176, 177· πρβλ. Σπύρου Κοκκίνη, Τα Μοναστήρια της Ελλάδος, ό.π., 49.

4. Κλεοπάτρας Πολύζου-Μαμέλη, Ιστορία του Κολινδρού με ευρύτατη επισκόπηση γεωγραφική, ιστορική, εθνολογική της Πιερίας, Θεσσαλονίκη 1972, 250.

5. Σχετικά με το λατομείο αυτό βλ. Δ. Σαμάρη, Το λατομείο μαρμάρου του αρχαίου Μονοίκου (:) του Οδομαντικού, «Μακεδονικά» 18 (1978) 226 κ.ε.